

Architectus

Dziedzictwo

Elżbieta Orłowska

Ustalenie oryginalnej kolorystyki elewacji secesyjnej kamienicy przy ul. Wielkie Garbary 17 w Toruniu

W 1900 roku ślusarz artystyczny i budowlany Leopold Labes otrzymał zezwolenie na budowę trzypiętrowej kamienicy przy Gerberstrasse 27. Elewacja została bogato ozdobiona motywami roślinnymi wykonanymi w narzucie wapiennym; na wysokości II piętra, między oknami balkonowymi, umieszczono inicjały właściciela – LL, wplecione w znak cechowy. Nad trzecim oknem, z girlandy kwiatów, wyziera głowa gospodarza. Każde z pięter wyposażono w kunsztowny balkon, wykuty własnoręcznie przez mistrza Labesa. W ten sposób kamienica stanowiła wizytówkę i reklamę swojego właściciela.

W archiwum zachowały się projekty domu oraz instalacji, sprawozdania z przebiegu budowy, nie znaleziono jednak żadnych danych na temat pierwotnej kolorystyki.

Po I wojnie właścicielką budynku, już wtedy przy Wielkich Garbarach, została Władysława Wojciechowska, która utrzymywała się z wynajmu mieszkań lokatorom, niezbyt troszcząc się o ich wygodę i estetykę elewacji. Takie wnioski nasuwają się po lekturze wielu skarg i upomnień, m.in. na odpadające kawałki tynków, które stanowiły zagrożenie dla przypadkowych przechodniów. Pani Wojciechowska stanowczo odmawiała odnowienia fasad, motywując to względami finansowymi. Ostatecznie, wobec ponawiających się gróźb ukarania wysoką grzywną pieniężną, zdecydowała się skuć odpajające się tynki. Działo się to już w latach trzydziestych.

Wkrótce przyszła II wojna, a potem państwo przejęło kamienicę wraz z mieszkańcami i prosperującą na parterze restauracją, która wkrótce została przerobiona na bar alkoholowy *Zacisze*, by w końcu lat sześćdziesiątych przekształcić się w bar mleczny o tej samej nazwie.

Jak już wspomniano, nie udało się odnaleźć danych dotyczących oryginalnej kolorystyki elewacji, z przekazów nie wynika również, by fasady były malowane w okresie międzywojennym.

Pierwsze wzmianki dotyczące kolorystyki pochodzą z końca lat sześćdziesiątych, kiedy to prawdopodobnie nastąpiło pierwsze odnowienie elewacji: *Budynek od frontu należy pomalować farbą szwedzką w jasnym odcieniu koloru popielatego. Gzymsy i opaski oraz płaskorzeźby malować farbą emulsyjną w kolorze szarozielonym. Stolarkę okienną malować na białe, drzwiową oraz okno wystawowe na olejno w kolorze gzymsów. Tą samą farbą malować balustrady balkonowe.* Pod tymi zaleceniami jest podpisana pani dyplomowany artysta plastyk, nie ma natomiast żadnych wskazówek, skąd wzięły się właśnie takie dane na temat kolorystyki. Nie wspomina się o przeprowadzeniu jakichkolwiek badań, nie powołuje się na żadne materiały źródłowe.

W roku 1994 przeprowadzono kolejny remont elewacji. Uzupełniono brakujące elementy dekoracyjne, a przed przystąpieniem do malowania zlecono badanie kolorystyki laboratorium PP PKZ w Toruniu.

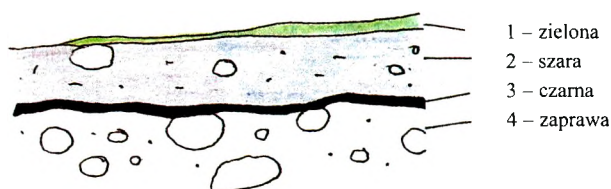
W tym czasie tło elewacji miało kolor lilaróż, a ozdoby żółtozielony lub ugrowy, konsole ugrowopomarańczowy. Farba złuszczała się z powierzchni tynku.

Do badań pobrano ponad 20 próbek z tła, gzymsów, roślinnych elementów dekoracyjnych, opasek okiennych i konsoli. Wykonano wiele przekrojów, w celu ustalenia kolejności i określenia kolorystyki oryginalnej.

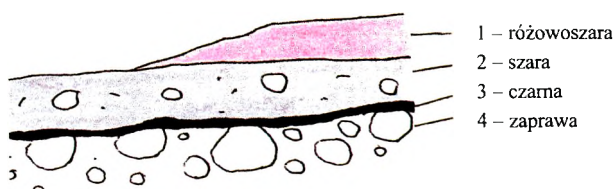
Na rysunkach przedstawiono wypadkową całości pracy, biorąc pod uwagę powtarzanie się układu stratygraficznego w większości próbek.

I. Próbkki z motywów roślinnych

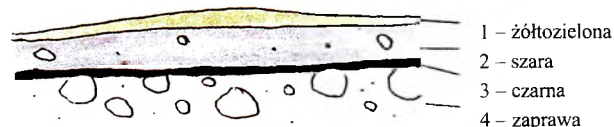
Motywy z I piętra, prawa strona – listek

Motywy spomiędzy okien I i II piętra

Motywy spod balkonu II piętra

II. Próbkki z gzymsów

III. Próbkki z tła elewacji

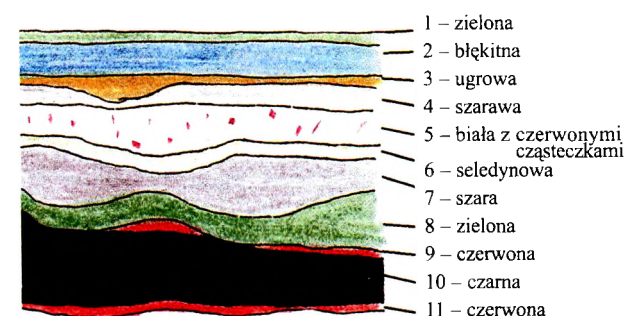
IV. Próbkka z opaski okiennej

V. Próbkka polichromii z konsoli

VI. Próbkka z balkonu

Na podstawie obserwacji przekrojów przyjęto, że pierwotne tło elewacji było oliwkowozielone, elementy dekoracyjne natomiast – czarne, co w połączeniu z czernią balkonów komponowało się w efektowną całość.

Opaski okienne miały kolor jasnoszary, konsole natomiast jasnoszary o odcieniu oliwkowym.

Pierwotna warstwa farby leży bezpośrednio na zaprawie, zarówno w partiach tła, jak i elementów ozdobnych. Z czasem na oryginalne malowidło (być może częściowo uszkodzone) naniesiono ciekłą warstwę wyrównującego tynku, co przyczyniło się do zatarcia konturów rzeźb.

Widoczne na przekrojach warstwy znajdujące się na przecierze są chronologicznie najnowsze, pokrywające powierzchnie elewacji do ostatniego remontu. Podczas

analizy pigmentów stwierdzono, że oliwkowozielony kolor tła został uzyskany przez zmieszanie ugru i czerni roślinnej. Dekoracje malowano używając czerni żelazowej.

Szkoda, że wyniki tych badań nie zostały uwzględnione podczas malowania elewacji wieńczącego ostatnie prace renowacyjne. Pozostała dokumentacja nie zawiera uzasadnienia użycia różowo-groszkowej kolorystyki, która dzisiaj „zdobi” główną fasadę tej pięknej kamienicy.

Korzystano z następującej dokumentacji:

1. WAP w Toruniu, AMT Budowlane, sygn. G4813.
2. Inwentaryzacja Budowlano-Konserwatorska, Architektura, Toruń 1979, sygn. PKZ 283/1; 3.
3. Dokumentacja Techniczna 87, Projekt Kolorystyki Elewacji – Architektura.

***Identification of the original colouring of a Secession tenement house at 17,
Wielkie Garbary in Toruń***

The house was erected in 1900 for Leopold Labes, an artist and a building ironworker who also forged balcony balustrades. The façade was richly decorated with stucco work of plant-life motives. The initials and bust of the owner were also located there.

In the thirties of the 20th century a part of the disconnected plaster was removed. After the Second World War renovations of the elevation were carried out twice, then it was also painted.

As no archival materials relating to the original colouring of the house have been preserved, more than 20 samples have been taken from different fragments of the elevation, with the aim of determining the original colouring. It was established that the original elevation background was olive green, the finishing around the windows was light gray, the consoles were light gray with an olive hue, while decorative elements were black.

ARCHITECTUS

NR 1(7)2000

ul. Garbary 1, 50-112 Wrocław